

Тетяна Крахмальна — дослідниця фауни копитних неогену України

Леонід Рековець, Аліна Ступак

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: leonid.rekovets@upwr.edu.pl; orcid: 0000-0001-9934-7095
e-mail: a.v.stupak1992@gmail.com; orcid: 0000-0002-5178-498X

REKOVETS, L., A. STUPAK. Tetiana Krakhmalna, a researcher of the ungulate fauna of the Neogene of Ukraine. — Materials about the life and work of T. Krakhmalna, a well-known in Ukraine and abroad palaeomammalogist, are presented, and her achievements in the study of extinct ungulates and proboscideans of the Late Neogene of Ukraine and Europe are analysed. The data of morpho-systematic studies of the osteology of extinct forms with conclusions of taxonomic and systematic content are analysed. The features of the development of hyparion faunas at that time, their stratigraphic confinement and the dynamics of palaeobiocoenoses are characterised. The reconstruction of climate in connection with the change of water basins of the Eastern Paratethys was carried out. Her achievements in the field of museology and analysis of the achievements of Ukrainian palaeomammalogists are presented.

Біографічні деталі

Тетяна Вікторівна Калашнікова народилася 16.01.1956 в с. Туда Ферганської обл. Узбекистану. В її ранньому дитинстві сім'я переїхала до м. Ставропілль (рф). По закінченню школи Тетяна переїхала до м. Сиктивкар, де пропрацювала в школі № 38, 1974 р. вступила до Сиктивкарського університету. Після 1 курсу перевелася на біолого-грунтознавчий факультет Ростовського університету. З III курсу зайнялася палеозоологією.

У 1979 р. закінчила з відзнакою Ростовський університет і направлена на роботу до Алтайського університет, як м. н. с. лабораторії археології та етнографії. 1981 р. вступила до аспірантури Інституту зоології АН УРСР (ІЗАН) у відділ палеозоології до О. Л. Короткевич, відомої дослідниці гіпаріонових фаун України.

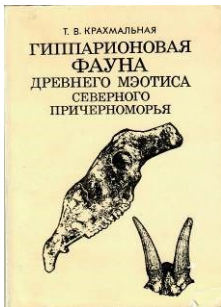
Рис. 1. Крахмальна (Калашнікова) Тетяна Вікторівна. Кінець 1980-х років. Фото з особової справи.

Після аспірантури і до завершення наукової кар'єри працювала у відділі палеозоології ІЗАН (згодом у складі ННПМ НАН України). У 1988 р. захистила кандидатську дисертацію про формування фауни копитних неогену України, пізніше опубліковану [Крахмальна 1996]. Протягом 1998–2019 рр. була на посаді ст. наук. сп. ННПМ, у 2007–2011 рр. виконувала обов'язки завідувача відділу палеозоології хребетних ННПМ.

Ключові наукові доробки

Перші палеонтологічні дослідження пов'язані з колекціями Ростовського краєзнавчого музею під кер. В. Байгушової та колегами з ЗІН (Ленінград). Наукова тематика в ІЗАН була сконцентрована на вимерлій фауні копитних з місцезнаходження Нова Еметівка на Одещині (пізній міоцен). Нею показано, що в цьому захороненні представлено два остеологічні горизонти, з фауною раннього та середнього мейотису (7 і 6 млн. років). У кожному з них визначено 14–17 видів хоботних та копитних і проведено морфологічні описи решток [Крахмальна 1996]. Особливо глибокому аналізу піддані матеріали з родів *Hipparion*, *Palaeotragus*, *Gazella*, *Procapra*, *Mesotragocerus*, *Procobus*, *Palaeoryx* та низки інших, із залученням матеріалів по інших групах ссавців, птахів, плазунів і рослин. Це дозволило сформулювати важливі висновки щодо катенів, які відображають динаміку фітоценозів та теріоасоціацій на початку міоцену [Крахмальна 1996; Сябряй & Крахмальна 2000].

Серія окремих публікацій Т. В. Крахмальної 1996–2019 рр. присвячена ревізії систематики таких таксонів як *Hipparion*, *Chalicotherium*, *Rhinocerotidae*, *Propotamochoreus* т.і. [Forsten & Krakhmalnaya 1997; Krakhmalnaya Forsten 1998; Made & Krakhmalnaya 1999; Petronio *et al.* 2007]. Вперше для території України описана морфологія решток *Procobus melania* и *Palaeoryx pallasii*, обґрунтовано розуміння об'єму роду *Hipparion*. Нею підсумовано, що фауна великих ссавців пізнього неогену України включає понад 50 родових таксонів, проведено аналіз змін складу гіпаріонових фаун пізнього міоцену та показано, що ці зміни відбувалися відповідно до динаміки палеоландшафтів, пов'язаних зі зміною меж Східного Паратетису в пізньому неогені [Крахмальна 1996, 2007].

Після публікації монографії О. Л. Короткевич (1988) щодо історії гіпаріонових фаун Європи, Т. В. Крахмальна зробила суттєвий науковий поступ в ревізії складу фауни копитних, хоботних і носорогових пізнього міоцену України і Європи. Вона привела у відповідність із сучасними уявленнями таксономічний склад фауни та проаналізувала родинні зв'язки низки видів [Крахмальна 2007].

Рис. 2. Палітурка монографії Т. В. Крахмальної 1996 року.

Рис. 3. Тетяна Крахмальна в колі колег, на конференції в Кракові, травень 1994. На фото зліва направо: Ігор Загороднюк, Леонід Рековець, Тетяна Крохмальна, Evangelia Tsoukala. Фото з архіву автора.

Після публікації монографії О. Л. Короткевич (1988) щодо історії гіпаріонових фаун Європи, Т. В. Крахмальна зробила суттєвий науковий поступ у ревізії складу фауни копитних, хоботних і носорогових пізнього міоцену України і Європи. Вона привела у відповідність із сучасними уявленнями таксономічний склад міоценової макрофауни та проаналізувала родинні зв'язки низки видів [Крахмальна 2007].

Продовжуючи доробки О. Л. Короткевич, вона розширила систему поглядів на історію гіпаріонових фаун Європи, провела систематичну та стратиграфічну каталогізацію ориктоценозів, обґрунтувала необхідність внесення поправок у таксономію хоботних і копитних пізнього сармату, особливо місцезнаходження Гриців [Made & Krakhmalnaya 1999], уточнила синоніміку окремих таксонів і правильність написання їхніх назв (*Turicius*, *Hyspanomerux*, *Zygodolophodon*, *Stegotetrabelodon*), окреслила таксономічні проблеми та шляхи їх вирішення [Крахмальна 2007]. В останніх роках серія публікацій за участі Т. Крахмальної присвячена вивченню ДНК вимерлих форм ссавців.

Чесноти і захоплення, суспільна робота

Тетяна Вікторівна була і залишається освіченою і фахово добре підготовленою особою, вимогливою до себе і до колег. Її відзначають такі риси характеру, як чесність, порядність, справедливість, відповідальність, сумлінне ставлення до виконання своїх службових обов'язків.

У професійному житті вона проявляла належну службову активність, була членом наукових рад та редакцій, заохочувала співробітників працювати науково та в музейній царині. На жаль, вона не підготувала учнів, які б продовжували її справу — вивчення копитних тварин неогену.

Не можна не відзначити її високий професіоналізм в дослідженнях та в підготовці і написанні текстів, в яких вона завжди логічно, послідовно і зрозуміло викладала свої думки і узагальнення. В цьому відношенні Тетяна Вікторівна відзначалася прискіпливим стосунком до порівняльної функціональної морфології та впливаючими з цього науковими висновками.

Результати досліджень опубліковані нею у авторитетних наукових виданнях та презентувалися на міжнародних наукових конференціях (Жеркрале, Париж, Тесалоніки, Краків і ін.) завдяки доброму володінню англійською.

Значна увага нею завжди приділялася музейній справі та дослідженню наукової спадщини академіків І. Г. Підоплічко і В. О. Топачевського, а також О. Л. Короткевич, про що свідчить серія її публікацій у вітчизняних виданнях. Час її керівництва відділом випав на складний період в історії країни — утвердження незалежності. У цей час праця науковця фінансувалася відчутно недостатньо. Попри це, Тетяні Вікторівні вдалося зберегти ядро колективу відділу та залучити до нього молодих фахівців.

Література

- Крахмальня, Т. В. 1996. *Гиппарионовая фауна древнего мэотиса Северного Причерноморья*. Наукова думка, Киев, 1–225.
- Крахмальня, Т. В. 2007. Состояние изученности хоботных и копытных позднего миоцена Украины. В кн: Гожик, П. Ф. (ред.). *Історія палеонтолого-стратиграфічних досліджень*. Наукова думка, Київ, 437–444.
- Сябряй, С. В., Т. В. Крахмальня. 2000. Палеогеографические условия существования Гребениковского подкомплекса млекопитающих (по палинологическим данным). *Доповіді НАН України*, № 3: 133–136.
- Forsten, A., T. Krakhmalnaya. 1997. The hipparions (Mammalia, Equidae) from the late Miocene of Cherevichnoe on the northern Black Sea coast, Ukraine. *Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie-Monatshefte*, 8: 489–499. [CrossRef](#)
- Krakhmalnaya, T., A. Forsten. 1988. The hipparions (Mammalia, Equidae) from the late Miocene of Novaya Emetovka-2, Odessa region, Ukraine. *Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie-Monatshefte*, 8: 449–462. [CrossRef](#)
- Made, J., T. Krakhmalnaya. 1999. The pig *Propotamochoerus palaeochoerus* from the upper Miocene of Grytsiv, Ukraine. *Estudios Geologicos*, 55 (5): 283–292.
- Petronio, C., T. Krakhmalnaya, L. Bellucci, G. Di Stefano. 2007. Remarks on some Eurasian pliocerivines: characteristics, evolution, and relationships with the tribe Cervini. *Geobios*, 40 (1): 113–130. [CrossRef](#)

Резюме

РЕКОВЕЦЬ Л., А. СТУПАК. Тетяна Крахмальня — дослідниця фауни копитних неогену України. — Подано оглядові матеріали про життя і наукову діяльність, проаналізовані досягнення її наукового доробку по вивченню вимерлих копитних та хоботних пізнього неогену України і Європи. Проаналізовані дані морфо-систематичних досліджень остеології вимерлих форм з висновками таксономічного і систематичного змісту. Охарактеризовані особливості розвитку гіпаріонових фаун в тому часі, їх стратиграфічна приуроченість та динаміка палеобіоценозів. Здійснена реконструкція клімату у зв'язку зі зміною водних басейнів Східного Паратетису. Представлені її здобутки в галузі музеології та аналізі досягнень палеотеріологів України.